

งานศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสาเหตุและความเป็นมา ของปัญหาเขื่อนปากมูล 2) ศึกษาผลกระทบของปัญหาเขื่อนปากมูลที่มีต่อความมั่นคงของชาติ 3) ศึกษาแนวโน้มของปัญหา และนำเสนอมาตรการในการยุติหรือบรรเทาปัญหานี้ต่อไปในอนาคต โดยศึกษาและรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารที่มีอยู่แล้ว และจากการวิจัยภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจากผู้ให้สัมภาษณ์ 3 กลุ่มคือ กลุ่มแรกประกอบด้วยหน่วยงานราชการทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น กลุ่มที่สองประกอบด้วยนักวิชาการ นักพัฒนาเอกชน สื่อมวลชน และกลุ่มที่สามประกอบด้วยแกนนำ ผู้นำและตัวแทนชาวบ้าน จำนวนทั้งหมด 44 ท่าน สำหรับกรอบแนวคิดที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ ประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติ และแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมกับความมั่นคง

โดยผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า 1) สาเหตุความเป็นมาของปัญหาเขื่อนปากมูลนั้นเกิดจากการมีอุดมการณ์ในการพัฒนาประเทศที่ต่างกัน การจัดการทรัพยากรแบบรวมศูนย์ การเพิกเฉยของรัฐ ต่อการรับฟังปัญหาและแก้ไขผลกระทบ การเห็นตัวอย่างความเดือดร้อนจากโครงการสร้างเขื่อนอื่น ๆ ของรัฐที่ผ่านมา เหล่านี้ ก่อให้เกิดความรู้สึกคับข้องใจ รวมทั้งความตื่นตัวต่อสิทธิชุมชน และความร่วมมือกันขององค์กรพันธมิตรกับสมาชิกคนจน จึง ทำให้ประเด็นปากมูลขยายสู่สาธารณะและยึดเหนี่ยวจนถึงปัจจุบัน

2) ส่วนผลกระทบของปัญหาเขื่อนปากมูลที่มีต่อความมั่นคงของชาติ ในด้านต่าง ๆ พบว่า

ด้านการเมือง การชุมนุมเรียกร้องและการเผชิญหน้ากันอย่างรุนแรง ระหว่างกลุ่มที่คัดค้านกับกลุ่มผู้สนับสนุนการสร้างเขื่อน กระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของประเทศ และเสถียรภาพของรัฐบาลเนื่องจากไม่สามารถจัดการกับปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนให้หมดไปได้ ด้านสิ่งแวดล้อม เมื่อสร้างเขื่อนระบบนิเวศของลำน้ำมูลเปลี่ยนแปลงไป เกาะแก่งถูกทำลาย พืชผักสมุนไพรริมฝั่งถูกน้ำท่วม ปลาลดจำนวนลง กระทบต่อความมั่นคงด้านอาหาร อีกทั้งทรัพยากรเหล่านี้เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญ เมื่อเสื่อมโทรมไป ย่อมกระทบต่อความมั่นคงด้านเศรษฐกิจของชุมชน และส่งผลไปถึงความมั่นคงของสังคม-วัฒนธรรม ชุมชนล่มสลาย การโยกย้ายไปหาอาชีพภายนอกชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นสูญหายไป และที่สำคัญกระทบต่อความมั่นคงทางด้านจิตใจ จะเห็นว่าชาวบ้านเป็นผู้ถูกกระทำมาโดยตลอด ฉะนั้นความมั่นคงของประเทศจึงรวมถึงความมั่นคงของมนุษย์ด้วย

3) แนวโน้มของปัญหาเขื่อนปากมูลจะยังคงดำรงอยู่และมีการต่อสู้กันด้วยข้อมูล การศึกษาวิจัยมากขึ้น โดยเฉพาะประเด็นการเปิดประตูระบายน้ำเขื่อนปากมูล ซึ่งผลการวิจัยที่เป็นกลางจากนักวิชาการ อาจเป็นทางออกที่ดีที่สุดขณะนี้ หากทั้งสองฝ่ายยอมรับเหตุผลความจำเป็นของกันและกันมากขึ้น และหากผลการตัดสินใจของรัฐบาลไม่ได้เกิดจากการยอมรับอาจนำไปสู่การเรียกร้องให้ขุดเขื่อนทิ้งได้ในอนาคต ฉะนั้นการแก้ปัญหาควรจะมีการหามาพูดคุยกันมากขึ้น และเนื่องจากปัญหานี้เป็นปัญหาเชิงโครงสร้าง สังคมจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างและค่านิยมบางประการ และที่สำคัญการแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นต่อไป ควรคำนึงถึงวิถีชีวิตของท้องถิ่นและคำนึงถึงการฟื้นฟูทางด้านจิตใจด้วย ดังนั้นในการดำเนินโครงการใด ๆ ต่อไป จึงต้องมีการประชาพิจารณ์ และสำรวจผลกระทบอย่างรอบด้าน รวมทั้งพิจารณาพลังงานด้านอื่นอีกด้วย

The study aimed at investigating 1) the causes and the development of the Pak Mun Dam problem, 2) the impact of the Pak Mun Dam problem on the national security, 3) prospects of the problem and measures to solve or diminish this conflict. The research was based on secondary data and field research. The latter employs structured interviews. There were 44 interviewees who were divided into 3 groups: group of government officials, the academic as well as the NGOs and media group, and the activists and local representative group. The conceptual framework comprised concepts on development, public policies, conflict, national security as well as security and environment.

The results showed that:

- 1) The Pak Mun Dam problem derived from the conflict of different national development ideologies, centralized resources management, the indifference of officials to the problems. Besides, since people and NGOs have learned about problems and trouble from other dams, local communities have been alert and concerned. Further, they joined hand with other unions and the Assembly of the Poor to launch a campaign to solve the problem. The conflict has become a public issue and dragged on.
- 2) Regarding the impact on the national security, the study found that the protests and confrontation between those who were pros and cons over the dam construction

caused some national unrest and the government instability since the public problem was not solved. As for the environmental aspect, the Mun's ecological system was changed since some gorges were destroyed while some herbal plants growing wild along the banks were flooded and the number of fish were dwindled. The food chain was affected and the earnings were minimized. These consequences affected the communities since the people earned less, they thus had to migrate. With major changes in the socio – cultural structure, local communities were weakened and unable to carry on their traditional wisdom and way of living. Psychologically, the local people were hurt since they had been badly treated. Without the local level security, the national security would be difficult to hold on.

- 3) Pak Mun Dam problem will continue. The conflict would involve more studies and researches, especially on water releasing through the dam. Academic research results may best guide the proper way for the time being. If the government's resolution is not accepted, it could lead to the dam destruction in the future. Discussions should be conducted more. Since this is a structural problem, the society should be structurally adjusted and some popular practices should be reviewed. More importantly, the problem solving in the future should put the local folkways and the mental rehabilitation program should be put into consideration. Public hearing sessions and study on the impacts of new project as well as the alternatives of energy power should always be applied.